รายงานประจำปีการเฝ้าระวังด้านส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

หน่วยงาน : สำนักส่งเสริมสุขภาพ

1.ชื่อประเด็น : การเฝ้าระวังภาวะสายตานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2. สถานการณ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (Current Situation)

จากการศึกษาสถานการณ์ทางระบาดวิทยาของสภาวะตาบอด ตาเลือนรางและโรคตาที่เป็นสาเหตุสำคัญและเป็นปัญหาสาธารณสุขในกลุ่มประชากรเด็กไทยอายุ 1 ถึง 14 ปี โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิเฉพาะกลุ่มประชากรวัยเด็กอายุ 1-14 ปี จำนวน 2,743 ราย ของโครงการสำรวจสภาวะตาบอด สายตาเลือนรางและโรคตาที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในประเทศไทย พ.ศ. 2545-2550 ซึ่งเก็บตัวอย่างในพื้นที่ 22 จังหวัด พบว่า ภาวะสายตาผิดปกติเป็นสาเหตุของสภาวะตาบอดถึง 1 ใน 3 ของเด็กไทย และเป็นสาเหตุของสภาวะตาเลือนราง ร้อยละ 28 โดยมีอัตราความชุกของ สภาวะตาบอดในเด็กไทยร้อยละ 0.11 และมีอัตราความชุกของสภาวะตาเลือนรางร้อยละ 0.21 ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าประมาณการขององค์การอนามัยโลก ทั้งนี้องค์การอนามัยโลกได้ตั้งเป้าหมายเพื่อควบคุมโรคที่เป็นสาเหตุของสภาวะตาบอดในเด็ก นำไปสู่การลดอัตราความชุกของตาบอดในเด็กจาก ร้อยละ 0.075 เป็น ร้อยละ 0.04

ในปี พ.ศ. 2555 การศึกษาเรื่อง การคัดกรองภาวะสายตาผิดปกติโดยครูในเด็กก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาในโรงเรียน จำนวน 17 แห่ง ในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ สุราษฎร์ธานี ลำพูน และนครพนม พบว่า เด็กมีภาวะสายตาผิดปกติร้อยละ 6.6 และจำเป็นต้องใส่แว่นสายตาร้อยละ 4.1 ซึ่งการประมาณการในภาพประเทศคาดว่าจะมีเด็กจำเป็นต้องใส่แว่นสายตาประมาณ 260,000 คน ซึ่งเด็กที่มีภาวะสายตาผิดปกติและไม่ได้รับการแก้ไขจะมีผลกระทบในเชิงลบต่อการศึกษาและโอกาสในการทำงานในอนาคต ซึ่งอาจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และคนในสังคมด้วยเช่นกัน ข้อสรุปจากการศึกษาโดยองค์การอนามัยโลกแนะนำว่าการคัดกรองภาวะสายตาผิดปกติในเด็กเป็นเรื่องเร่งด่วนและควรทำในระดับชุมชนร่วมกับโรงเรียนโดยให้บุคลากรสาธารณสุขและการศึกษาร่วมมือกันดำเนินการตรวจวัดสายตาและส่งเสริมสุขภาพสายตาเด็กวัยเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั่วประเทศ และนักเรียนที่มีสายตาผิดปกติทุกคนได้รับการแก้ไขหรือส่งต่อเพื่อทำการรักษาต่อไป ซึ่งในกระบวนการตรวจสายตานักเรียนจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะของบุคลากรสาธารณสุข เพื่อเป็นแนวทางการตรวจสายตานักเรียน และการส่งต่อ

จากการดำเนินโครงการเด็กไทยสายตาดีตั้งแต่ ปี 2559 นักเรียนชั้น ป.1 ได้รับการคัดกรองสายตา จำนวน 394,630 คน ร้อยละ 50 ได้รับแว่นสายตา 2,725 คน และ ปี 2563 ได้รับการคัดกรองสายตา จำนวน 43,336 คน ร้อยละ 5 ได้รับแว่นสายตาเพียง 135 คน ข้อมูลผลการตรวจวินิจฉัยภาวะสายตาผิดปกติของนักเรียนโดยจักษุแพทย์ลงบันทึกในระบบ Vision2020 ระหว่างวันที่ 10-25 ธันวาคม 2563 พบว่า นักเรียนสายตาผิดปกติ มีการสั่งแว่นจำนวน 608 ราย สายตาสั้น 163 ราย (27%) สายตาสั้น-เอียง 213 ราย(35%) สายตายาว 36 ราย (6%) สายตายาว-เอียง 99 ราย (16%) สายตาเอียง 97 ราย (16%) ผลการดำเนินงาน ปี 2564 มีนักเรียนได้รับการคัดกรองสายตา 245,150 คน (คิดเป็นร้อยละ 32) จากนักเรียนทั้งหมดกว่า 700,000 คน พบสายตาผิดปกติ 6,217 คน (คิดเป็นร้อยละ 2.5) ได้รับการตรวจวินิจฉัยโดยจักษุแพทย์และได้รับแว่นสายตาจากภาคเอกชน (ห้างแว่นท็อปเจริญ) จำนวนทั้งสิ้น 2,929 คน

ปี 2565 มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวนทั้งหมด 853,219 คน ได้รับการตรวจคัดกรองสายตา จำนวน 139,169 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 และพบนักเรียนสายตาผิดปกติ 6,500 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 ได้รับการตรวจวินิจฉัยโดยจักษุแพทย์ 2,539 คน ได้รับแว่นสายตา 2,495 คน

รายงานผลการตรวจคัดกรองสายตาและได้รับแว่นสายตา
นักเรียน ป.1 โครงการเด็กไทยสายตาดี ระหว่างปี 2559 – 29พ.ย.2565

กรมอนามัย

COVID-19

นักเรียน (คน) / ปีการศึกษา	ปี 2559	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564 (3 ธ.ค 64 vision2020)	ปี 2565 (1 ม.ค.- 29 พ.ย. 65 vision2020)
นักเรียนได้รับการคัดกรอง	394,630	289,755	199,478	79,433	43,336	233,639 (31.77 %)	139,169 (16.3 %)
นักเรียนได้รับการตรวจคัดกรองพบสายตาผิดปกติ	10,889	8,687	9,976	4,803	2,827	5,722 (2.44 %)	6,500 (4.6 %)
นักเรียนได้รับการตรวจวินิจฉัยโดยจักษุแพทย์	2,436	1,367	160	307	1,367	1,880	2,539
นักเรียนได้รับแว่นสายตา	2,725	2,098	364	719	135	1,805	2,495

ข้อจำกัด - ปีการศึกษา2564เทอม1 ไม่ได้ตรวจคัดกรองสายตานักเรียน เนื่องจากโควิด19ทำให้โรงเรียนปิดไม่ได้มาเรียน
- ปีการศึกษา2565เทอม1 พ.ค.65 ร.ร.เปิดเรียนOn-site ,นร.ป.1 = 852,673คน

ที่มา http://www.vision2020thailand.org/rep-student-hos.php

http://www.vision2020thailand.org/rep-student-province.php

ห้างแว่นท็อปเจริญ จัดส่งแว่นสายตา นร 2,929 อัน

3,308 (สปสช)

(จากระบบรายงาน http://www.vision2020thailand.org/rep-student-hos.php

จากระบบรายงาน Health Data Center (HDC) การเฝ้าระวังภาวะสายตานักเรียน ในเขตสุขภาพที่1-13 ระหว่างปีการศึกษา 2562 – 2565 ดังนี้

สถานการณ์นักเรียนชั้น ป. 1 ได้รับการตรวจคัดกรองสายตา ปี 2562-2565 จำแนกตามรายเขตสุขภาพ (ดังแผนภูมิรูปภาพที่ 1) ปีการศึกษา 2562 เทอม 1 พบว่า มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตาในเขตสุขภาพที่ 1 เพียงเขตเดียว ส่วนปีการศึกษา 2563 เทอม 1 พบว่าเขตสุขภาพที่ 1 เขตสุขภาพที่ 5 และเขตสุขภาพที่ 3 มีการรายงานการตรวจคัดกรองสายตา มากที่สุด ร้อยละ 10.48 , 6.92 และ 6.11 ตามลำดับ และปีการศึกษา 2564 เทอม 1 พบว่าเขตสุขภาพที่ 1 และ เขตสุขภาพที่ 10 นั้นมีการรายงานการตรวจคัดกรองสายตามากที่สุด ร้อยละ 2.15, 1.86 ปีการศึกษา 2565 เทอม 1 มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวนทั้งหมด 629,654 คน ได้รับการตรวจคัดกรองสายตา จำนวน 18,395 คน คิดเป็นร้อยละ 2.92 และพบนักเรียนสายตาผิดปกติ 3,392 คน คิดเป็นร้อยละ 18.44 ได้รับการตรวจวินิจฉัยโดยจักษุแพทย์ 459 คน คิดเป็นร้อยละ 13.53 เขตสุขภาพที่ 1 และเขตสุขภาพที่ 5 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตา มากที่สุด ร้อยละ 8.84 และ 6.75 ตามลำดับ

แผนภูมิรูปภาพที่ 1 ร้อยละของเด็กนักเรียนชั้น ป.1 ที่ได้รับการตรวจคัดกรองสายตา ปี 2562-2565 จำแนกตามรายเขตสุขภาพ

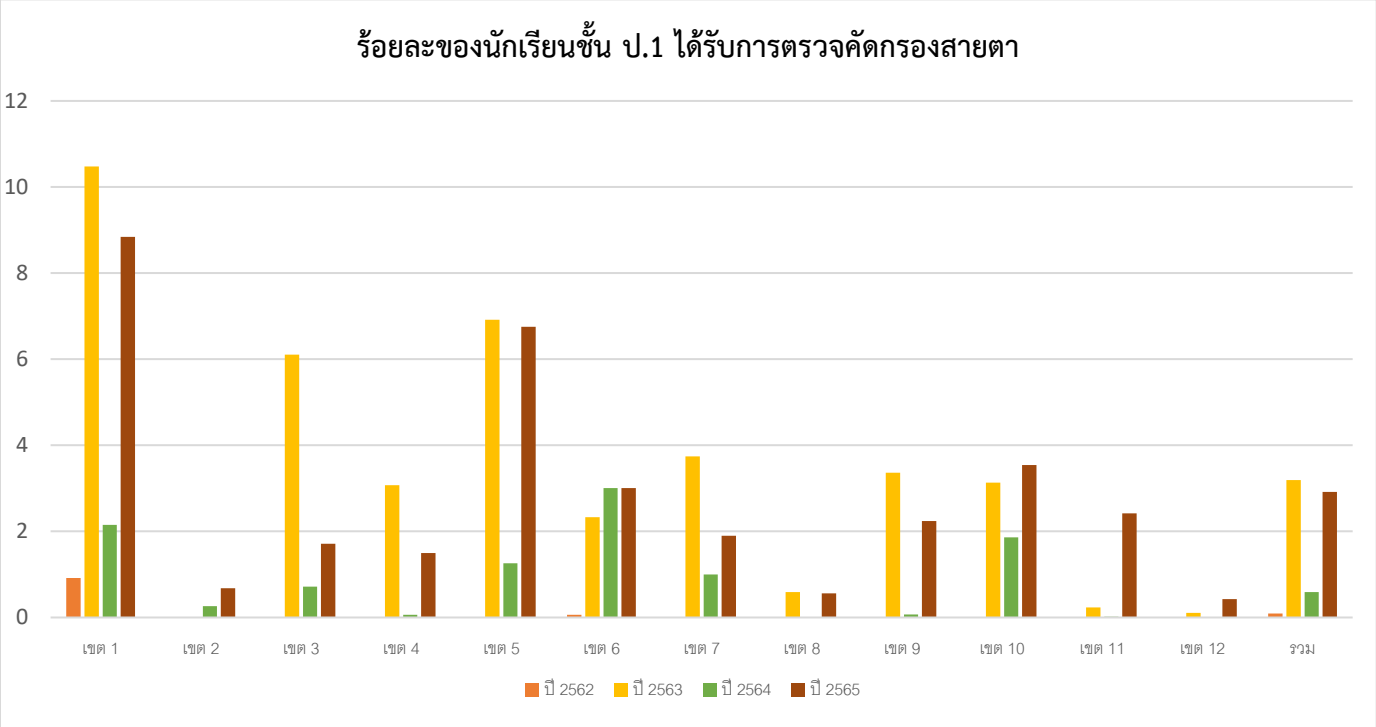

	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	เขต 10	เขต 11	เขต 12	รวม
2562	0.92	0	0	0	0	0.06	0	0	0	0	0	0	0.09
2563	10.48	0	6.11	3.07	6.92	2.33	3.74	0.59	3.36	3.13	0.23	0.11	3.19
2564	2.15	0.26	0.72	0.06	1.26	0.11	1	0	0.07	1.86	0.02	0	0.59
2565	8.84	0.68	1.71	1.5	6.75	3.01	1.9	0.56	2.24	3.54	2.42	0.43	2.92

สถานการณ์นักเรียนชั้น ป.1 ตรวจคัดกรองสายตาพบความผิดปกติ ปี 2562-2565 จำแนกตามรายเขตสุขภาพ (ดังแผนภูมิรูปภาพที่ 2) ปีการศึกษา 2562 เทอม 1 ไม่พบรายงานการตรวจคัดกรองสายตาพบความผิดปกติในทุกเขตสุขภาพ ปีการศึกษา 2563 เทอม 1 พบว่าเขตสุขภาพที่ 1 เขตสุขภาพที่ 6 และ เขตสุขภาพที่ 5 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตาพบความผิดปกติมากที่สุด ร้อยละ 9.41,3.61 และ 3.17 ปีการศึกษา 2564 พบว่า เขตสุขภาพที่ 1 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตาพบความผิดปกติมากที่สุด ร้อยละ 2.15 ปีการศึกษา 2565 พบว่า เขตสุขภาพที่ 1 เขตสุขภาพที่ 8 และเขตสุขภาพที่ 4 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตาพบความผิดปกติมากที่สุด ร้อยละ 47.55 , 29.68 และ 29. 57 ตามลำดับ

แผนภูมิรูปภาพที่ 2 ร้อยละของเด็กนักเรียนชั้น ป.1 ที่คัดกรองสายตาพบความผิดปกติ ปี 2562-2565 จำแนกตามรายเขตสุขภาพ

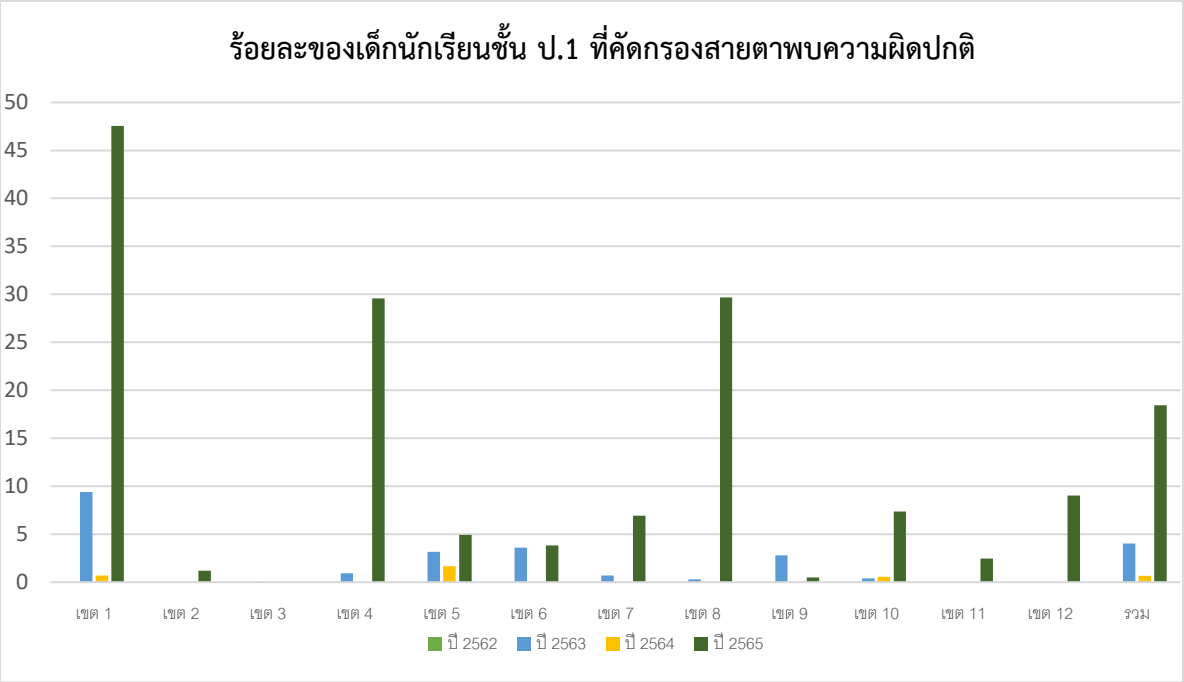

	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	เขต 10	เขต 11	เขต 12	รวม
2562	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2563	9.41	0	0.06	0.92	3.17	3.61	0.7	0.29	2.79	0.41	0	0	4.03
2564	0.69	0	0	0	1.66	0	0	0	0	0.57	0	0	0.66
2565	47.55	1.2	0	29.57	4.92	3.83	6.94	29.68	0.49	7.38	2.46	9.03	18.44

สถานการณ์นักเรียนชั้น ป.1 ได้รับการคัดกรองสายตา พบผิดปกติและได้รับการรักษา ปี 2562-2565 จำแนกตามรายเขตสุขภาพ (ดังแผนภูมิรูปภาพที่ 3) ปีการศึกษา 2562 เทอม 1 ไม่พบรายงานการตรวจคัดกรองสายตา พบความผิดปกติและได้รับการรักษา ในทุกเขตสุขภาพ ปีการศึกษา 2563 เทอม 1พบว่าเขตสุขภาพที่ 8 เขตสุขภาพที่ 10 และ เขตสุขภาพที่ 5 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตา พบความผิดปกติและได้รับการรักษา มากที่สุด ร้อยละ 100,83.33 และ 44.44 ปีการศึกษา 2564 พบว่า เขตสุขภาพที่ 10 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตา พบความผิดปกติและได้รับการรักษา มากที่สุด ร้อยละ 80 ปีการศึกษา 2565 พบว่า เขตสุขภาพที่ 2 และเขตสุขภาพที่ 7 มีรายงานการตรวจคัดกรองสายตา พบความผิดปกติและได้รับการรักษา มากที่สุด ร้อยละ 100 และ 96.67 ตามลำดับ

แผนภูมิรูปภาพที่ 3 ร้อยละของเด็กนักเรียนชั้น ป.1 ที่ได้รับการคัดกรองสายตา พบผิดปกติและได้รับการรักษา ปี 2562-2565 จำแนกตามรายเขตสุขภาพ

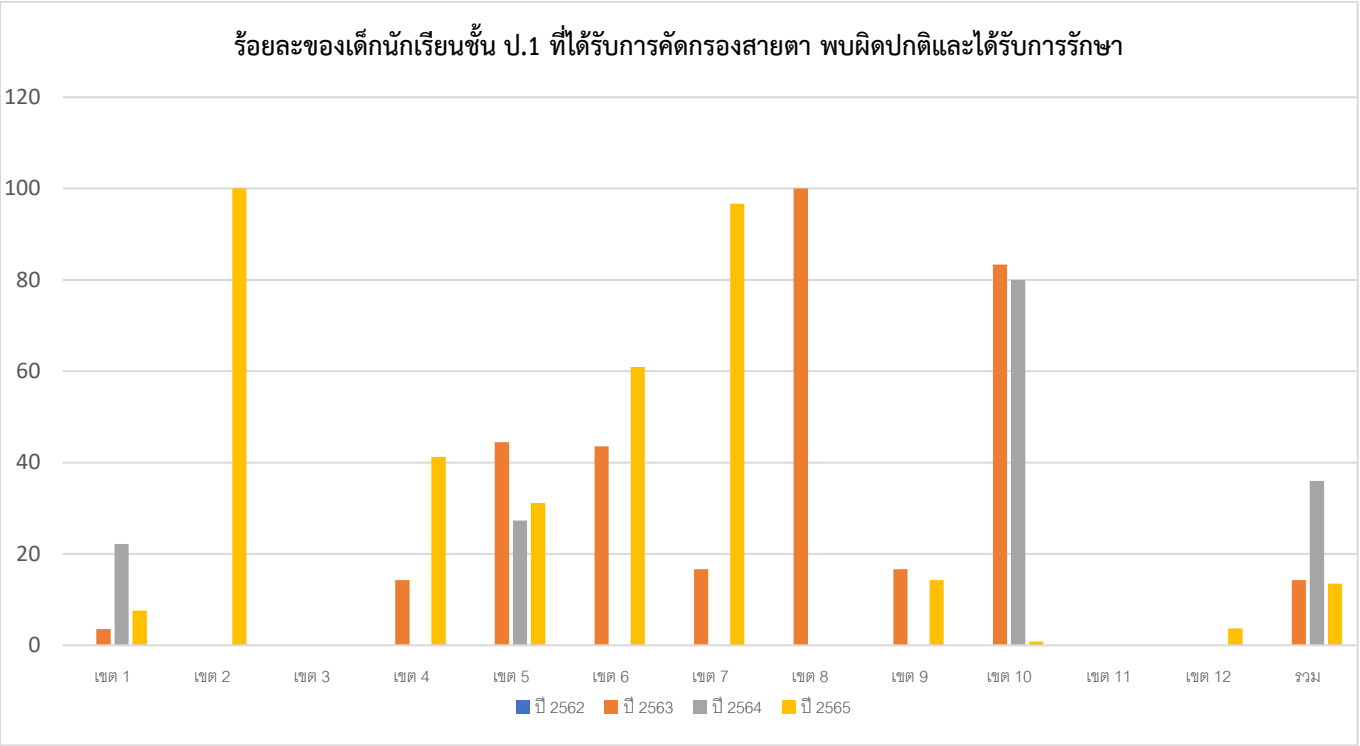

	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	เขต 10	เขต 11	เขต 12	รวม
2562	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2563	3.56	0	0	14.29	44.44	43.55	16.67	100	16.67	83.33	0	0	14.27
2564	22.22	0	0	0	27.27	0	0	0	0	80	0	0	36
2565	7.58	100	0	41.23	31.18	60.92	96.67	0	14.29	0.83	0	3.7	13.53

สถานการณ์หรือข้อมูลปีปัจจุบัน เปรียบเทียบกับค่าเป้าหมายหรือเกณฑ์ที่ระบุไว้ใน template เฝ้าระวัง

รายการ	ความถี่	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน						ผลงานเทียบเป้าหมาย
			ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	
ร้อยละของเด็กนักเรียนชั้น ป.1 ที่ได้รับการตรวจคัดกรองสายตา	ปีละ 1 ครั้ง	ร้อยละ 80	22.7	39.8	0.09	3.19	0.59	2.92	ไม่ผ่านเกณฑ์เป้าหมาย

3. การวิเคราะห์สถานการณ์ (Gap Analysis)

1. การขับเคลื่อนการดำเนินงานการคัดกรองสายตานักเรียนที่ผ่านมาผลการดำเนินงานยังไม่มีระบบที่ชัดเจน ต้องอาศัยภาคีเครือข่ายหลายทุกภาคส่วนในการร่วมดำเนินการ
2. มีการคัดกรองสายตานักเรียนแต่กรณีพบความผิดปกติไม่มีงบประมาณสนับสนุนค่าแว่นตาและการส่งต่อเพื่อทำการรักษาการแก้ไข
3. ระบบการรายงานข้อมูลมีหลายแหล่งทำให้พื้นที่ทำงานซ้ำซ้อนและข้อมูลไม่เชื่อมโยงกัน
4. จากสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อโรงเรียน ทำให้โรงเรียนปิดทำการเรียนการสอน นักเรียนไม่ได้มาเรียนที่โรงเรียน ทำให้มีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการตรวจคัดกรองสายตา

4. ความท้าทาย

1. พัฒนาระบบการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสุขภาพนักเรียนระหว่างระบบฐานข้อมูลร่วมด้านสุขภาพนักเรียนกับระบบ Vision 2020 เชื่อมกับระบบ HDC (งานอนามัยโรงเรียน) และระบบ E claim สปสช.ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผลักดันให้มีสัปดาห์รณรงค์การคัดกรองสายตาทุกปีโดยเสนอเข้าที่ประชุม ครม.เห็นชอบในการสร้างกระแสรณรงค์ดำเนินการการคัดกรองสายตานักเรียนชั้น ป.1 อย่างต่อเนื่อง
3. พัฒนาระบบส่งต่อ รวมทั้งกลไกการกำกับติดตามในเด็กที่มีปัญหาสายตาผิดปกติอย่างต่อเนื่อง
4. สร้างความตระหนักแก่ผู้ปกครองในการเฝ้าระวังและคัดกรองสายตาเด็ก

5. การนำไปใช้ประโยชน์

1. เป็นข้อมูลในการเฝ้าระวังภาวะสายตาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน
2. เป็นข้อมูลในการให้บริการในงานอนามัยโรงเรียนได้อย่างครอบคลุม
3. ประเมินการได้รับบริการเข้าถึงบริการแว่นสายตา ภายใต้สิทธิประโยชน์ด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

เอกสารอ้างอิง

1. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ต.ค.-ธ.ค.2555 สภาวะตาบอดตาเลือนรางและโรคตาที่เป็นปัญหา สาธารณสุขในเด็กไทย ปี พ.ศ.2549-2550
2. รายงานวิจัยการประเมินความถูกต้องและความเป็นไปได้ในการตรวจคัดกรองภาวะสายตาผิดปกติ ในเด็กไทยระดับชั้นอนุบาลและประถมโดยคุณครู (HITAP)
3. http://www.vision2020thailand.org/rep-student-hos.php
4. จากการเฝ้าระวังภาวะสายตาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในเขตสุขภาพที่ 1-13 โดยข้อมูลจากคลังข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center ; HDC) กระทรวงสาธารณสุข ระหว่างปีการศึกษา 2562 – 2564

5. HDC กระทรวงสาธารณสุข.การเฝ้าระวังภาวะสายตานักเรียน [อินเทอร์เน็ต];2564 [เข้าถึงเมื่อ12 ม.ค.65]. เข้าถึงได้จาก :https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source=pformated/format1.php&cat_id=67f8b1657bc8c796274fb9b6ad5a701d&id=a67076f802e70d450959b31f7dcba7b1